

پیش‌بینی جهت‌گیری هدف پیشرفت بر اساس سبک‌های پردازش هویت: بررسی نقش پایه تحصیلی تورج هاشمی نصرت آباد^۱، شهرام واحدی^۲ و سولماز دبیری^۳

چکیده

جهت‌گیری هدف و عوامل مؤثر و مرتبط با آن یکی از مسائل انگیزشی مهم است که امروزه در امر تعلیم و تربیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف بر اساس سبک‌های پردازش هویت با در نظر گرفتن پایه‌های تحصیلی دانش‌آموزان بود. نمونه‌ای مشتمل بر ۱۹۴ دانش‌آموز دختر به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از میان دانش‌آموزان مقطع اول و چهارم (پیش‌دانشگاهی) دبیرستان آموزش و پرورش منطقه پنج شهر تهران انتخاب شده و به پرسشنامه جهت‌گیری هدف پیشرفت، پرسشنامه سبک‌های هویت پاسخ دادند. نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که بدون در نظر گرفتن پایه‌های تحصیلی، سبک هویت اطلاعاتی در پیش‌بینی جهت‌گیری تبحری و سبک هویت هنجاری در پیش‌بینی جهت‌گیری عملکردگرایی و عملکرد اجتنابی نقش مثبت و معناداری دارند. با در نظر گرفتن پایه تحصیلی دانش‌آموزان تفاوتی در سهم سبک‌های هویت برای پیش‌بینی جهت‌گیری هدف تبحری و عملکردگرایی نسبت به کل گروه مشاهده شد که این نتیجه می‌تواند نشان‌دهنده نقش تعدیل‌کنندگی پایه‌های تحصیلی در پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف بر اساس سبک‌های هویت باشد.

واژه‌های کلیدی: جهت‌گیری اهداف، سبک‌های پردازش هویت، پایه تحصیلی

۱. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه تبریز

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز

۳. نویسنده‌ی رابط: دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تبریز (sh_dabiri1016@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۳/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۳/۱۲/۳

مقدمه

درگیر کردن، ایجاد تعهد و برانگیختن دانش‌آموزان در فعالیتهای یادگیری یکی از چالش‌های انگیزترین تکالیفی است که والدین و معلمان با آن سروکار دارند (لی، مک اینرنی، لیم و اورتیگا^۱، ۲۰۱۰). یکی از جدیدترین رویکردهای انگیزشی، نظریه جهت‌گیری هدف پیشرفت^۲ است که ریشه در روانشناسی تربیتی دارد (رادوسویچ، الین و یان^۳، ۲۰۰۷) و در سه دهه اخیر وارد حوزه روانشناسی شده است. اهداف پیشرفت بازنمایی‌های ذهنی از یک هدف است که فرد در جهت آن گرایش یا اجتناب پیدا می‌کند (الیوت و نیستا^۴، ۲۰۰۹؛ به نقل از ورنر-فیلون و گادریو^۵، ۲۰۱۰). جهت‌گیری هدف الگوی یکپارچه‌ای از باورها است که منجر به گرایش، درگیر شدن و پاسخ دانش‌آموزان به تکالیف و موقعیتهای پیشرفت به شیوه‌هایی خاص می‌شود (شانک^۶، ۲۰۰۸؛ به نقل از لی و همکاران، ۲۰۱۰). در رویکرد سه بخشی الیوت^۷ و همکاران (۱۹۹۶ و ۱۹۹۷، به نقل از نیومیستر^۸، ۲۰۰۴)، جهت‌گیری هدف شامل اهداف تبحری، عملکردگرایی و عملکرداجتنابی است. اهداف تبحری به عنوان تمرکز بر رشد شایستگی یا تسلط یافتن بر تکلیف تعریف می‌شود. میگلی^۹ و همکاران (۱۹۹۸) این اهداف را تحت عنوان اهداف گرایش به تکلیف می‌نامند و معتقد هستند که افراد دارای این نوع جهت‌گیری برای افزایش فهم و مهارتشان در تکلیف تلاش می‌کنند و پیشرفتشان را بر اساس معیارهای تعیین شده توسط خودشان می‌سنجند. از سوی دیگر، دانش‌آموزان عملکردگرا شایستگی را نسبت به دیگران تعریف و

-
- 1 . Lee, McInerney, Liem & Ortiga
  - 2 . achievement goal orientation
  - 3 . Radosevich, Allyn & Yun
  - 4 . Elliot & Niesta
  - 5 . Verner-Filion & Gaudreau
  - 6 . Schunk
  - 7 . Elliot
  - 8 . Neumeister
  - 9 . Midgley

ارزیابی کرده و پیامدها را به توانایی خود نسبت می‌دهند، هم‌چنین از راهبردهای سطحی پردازش استفاده کرده و تکالیفی را که احتمال موفقیت در آن‌ها بیشتر است برمی‌گزینند (رتلسدورف، بوتلر، استربلو و شیفل^۱، ۲۰۱۰). افراد دارای جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی از ایجاد احساس منفی اجتناب کرده و به منظور دوری از خطا و اشتباه تلاش می‌کنند. از دیدگاه این افراد، شایستگی به معنای شکست نخوردن است (الیوت، ۱۹۹۹؛ الیوت و مک‌گریگور^۲، ۲۰۰۱). در سال‌های اخیر جهت‌گیری‌های متفاوت توجه زیادی را در تحقیقات مربوط به انگیزش پیشرفت به خود جلب کرده است (ویگفیلد و کمبریا^۳، ۲۰۱۰). از جمله عوامل مرتبط با جهت‌گیری هدف که در سال‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته شده سبک‌های پردازش هویت است. کاپلان و فلام^۴ (۲۰۰۹، ۲۰۱۰) بر این باورند که دو رویکرد رایج انگیزش پیشرفت و شکل‌گیری هویت، ساخت و ریشه‌های نظری مشترکی با یکدیگر داشته و مسیرهای نظری مشابهی را آشکار می‌کنند. سبک هویت اشاره به راهبردی دارد که فرد برای پردازش کردن، ساختار دادن، به کارگیری و اصلاح کردن اطلاعات مربوط به خود استفاده می‌کند (دامن^۵ و همکاران، ۲۰۱۲). در این راستا، سه سبک هویت از هم متمایز شده‌اند: سبک هویت اطلاعاتی، سبک هویت هنجاری و سبک هویت سردرگم/اجتنابی. افراد دارای سبک اطلاعاتی، فعالانه اطلاعات مربوط به هویت را برای انتخاب‌های آگاهانه جستجو و پردازش می‌کنند. این انتخاب‌ها به نوبه خود به ایجاد یک ساختار متمایز و یکپارچه هویت منجر می‌شود. افراد دارای سبک هویت هنجاری روی تجویزها و انتظارات افراد مهم متمرکز می‌شوند. این گرایش به یک ساختار هویتی که دارای نگرش‌های محافظه‌کارانه و انعطاف‌ناپذیر است، منجر می‌شود (دوریز، لویکس، سوئنز^۶ و برزونسکی،

- 1 . Retelsdorf, Butler, Streblow & Schiefele
- 2 . McGregor
- 3 . Wigfield & Cambria
- 4 . Kaplan & Flum
- 5 . Doumen
- 6 . Duriez, Luyckx & Soenens

۲۰۱۲). افراد دارای سبک هویت سردرگم / اجتنابی، از رویارویی با مسائل مربوط به هویت اجتناب کرده و تصمیم‌گیری‌های مربوط به هویت خود را تا زمانی که خواست و اقتضای موقعیتی آن‌ها را مجبور به یک انتخاب کنند به تعویق می‌اندازند. این افراد از راهبردهای ضعیف اسنادی و شناختی بهره می‌برند.

کاپلان و فلام (۲۰۱۰) معتقدند مفروضات نظری مشترک بین دیدگاه جهت‌گیری اهداف پیشرفت و هویت‌مبنایی برای ایجاد پیوند بین سبک‌های شکل‌گیری هویت و جهت‌گیری اهداف فراهم می‌آورد. نورمن^۱ (۱۹۸۰)، به نقل از بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) معتقد است که باورهای ما درباره خود و جهان چه درست و چه اشتباه، بر ادراک، حل مسأله و تفسیر تجربیاتمان مؤثر است و هدفمندی و جهت‌گیری‌های هدفی ما را تعیین می‌کنند. میلنر و فراری^۲ (۲۰۱۰) در پژوهش خود دریافتند که دانشجویان با سبک هویت اطلاعاتی نمرات بالاتری در جهت‌گیری هدف تبحری داشتند. هم‌چنین دانشجویان دارای سبک هویت هنجاری در مقایسه با دانشجویان دارای دو سبک دیگر نمرات بالاتری در جهت‌گیری هدف عملکردگرایی بدست آوردند. دانشجویان دارای سبک هویت اطلاعاتی نیز به طور معنی‌داری نمرات کمتری را در جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی کسب کردند. یافته‌های پژوهش بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) حاکی از آن است که خودشناسی انسجامی با سبک‌های هویت اطلاعاتی و جهت‌گیری تبحری رابطه مثبت و معنادار و با سبک سردرگم / اجتنابی رابطه منفی و معنادار دارد. هم‌چنین سبک هویت اطلاعاتی توانایی پیش‌بینی جهت‌گیری تبحری و سبک هویت هنجاری توانایی پیش‌بینی جهت‌گیری عملکردگرایی و عملکرد اجتنابی را دارد. گروتوانت^۳ (۱۹۸۷) و فینی و گاسنس^۴ (۱۹۹۶) به نقش مهم بافت و زمینه اجتماعی در شکل‌گیری و تغییرات هویت در دوره نوجوانی اشاره داشته‌اند (به نقل از کاپلان و

1 . Norman

2 . Milner & Ferrari

3 . Grotevant

4 . Phinney & Goossens

فلام، ۲۰۱۰). میلنر و فراری (۲۰۱۰) معتقدند که ممکن است بین دانش‌آموزان در سطوح مختلف تحصیلی در اتخاذ غالب یکی از سبک‌های هویت و جهت‌گیری اهداف تفاوت وجود داشته باشد. بنابراین توجه به نقش تعدیل‌کنندگی گذر سال‌های تحصیلی و به طور خاص پایه‌های تحصیلی به عنوان بخشی از ساختار و بافت آموزشی و اجتماعی مدرسه، در رابطه سبک‌های هویت با جهت‌گیری اهداف دانش‌آموزان قابل تأمل است. با توجه به اهمیت متغیرهای انگیزشی چون جهت‌گیری اهداف و مبنای مشترک احتمالی بین آن‌ها با سبک‌های هویت، و نظر به اینکه پژوهش در مورد نقش بافت مدرسه و آموزشگاهی در ماهیت و فرایند شکل‌گیری هویت کمرنگ باقی مانده است، سؤال پژوهش حاضر این است که آیا سبک‌های هویت با توجه به پایه‌های تحصیلی جهت‌گیری‌های هدف را به صورت متفاوت پیش‌بینی می‌کند؟

روش

این پژوهش توصیفی، از نوع همبستگی است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر سال اول و چهارم (پیش‌دانشگاهی) دبیرستان شهر تهران بود که در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ مشغول به تحصیل بودند. از جامعه فوق نمونه‌ای به حجم ۲۴۰ دانش‌آموز با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شد. برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه سبک‌های هویت^۱: پرسشنامه سبک‌های هویت اولین بار توسط برزونسکی طراحی شد. این پرسشنامه شامل ۴۰ گویه است که سه سبک هویتی اطلاعاتی (۱۱ گویه)، هنجاری (۹ گویه) و سردرگم/اجتنابی (۱۰ گویه) را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و ۱۰ گویه باقی‌مانده نیز تعهد شخص را اندازه‌گیری می‌کند که در این پژوهش از آن استفاده نشده است. در

1 . Identity Style Inventory

مطالعه کراستی، رایینی، برزونسکی و میوس^۱ (۲۰۰۹) ضرایب آلفا برای سبک اطلاعاتی ۰/۶۴، سبک هنجاری ۰/۵۸، سبک سردرگم/اجتنابی ۰/۷۵ و تعهد هویت ۰/۷۲ گزارش شده است. هم-چنین حجازی، برجعلی لو و نقش (۱۳۸۸) در پژوهش خود به کمک تحلیل عاملی تأییدی، عوامل اندازه‌گیری سبک‌های هویت را مورد ارزیابی قرار داده و روایی سازه آن را تأیید کردند. آن‌ها هم‌چنین میزان آلفای کرونباخ را برای سبک اطلاعاتی ۰/۶۵، هنجاری ۰/۶۰، سردرگم/اجتنابی ۰/۶۳ و تعهد هویت ۰/۷۰ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم/اجتنابی به ترتیب ۰/۶۷، ۰/۶۱، ۰/۶۵ به دست آمد.

پرسشنامه جهت‌گیری هدف پیشرفت^۲: پرسشنامه جهت‌گیری هدف میگلی و همکاران (۱۹۹۸) دارای ۱۸ سؤال و سه خرده‌مقیاس جهت‌گیری‌های هدف تبحری، عملکردگرایی و عملکرد اجتنابی بوده و پاسخدهی به سؤالات بر اساس مقیاس لیکرت هفت درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ و کاملاً موافقم = ۷) است. پایایی کل پرسشنامه ۰/۸۷ و پایایی خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری هدف تبحری، عملکردگرایی و عملکرد اجتنابی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۴ و ۰/۷۶ گزارش شده است، هم‌چنین روایی و تحلیل عاملی تأییدی مورد تأیید قرار گرفته است (کارشکی، ۱۳۸۷). در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۳ و برای خرده‌مقیاس‌های تبحری، عملکردگرایی و عملکرد اجتنابی به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۷۸، ۰/۶۵ بدست آمد.

روش اجرا: روش اجرا بدین صورت بود که ابتدا از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران یک منطقه به طور تصادفی انتخاب شد. سپس فهرست دبیرستان‌های دخترانه این منطقه (منطقه پنج) تهیه و از بین آن‌ها ۴ دبیرستان به طور تصادفی انتخاب شدند. پس از مراجعه به دبیرستان‌ها به طور تصادفی از هر پایه (اول و چهارم) یک کلاس انتخاب و پرسشنامه‌ها توزیع، اجرا و جمع‌آوری

1 . Crocetti, Rubini, Berzonsky & Meeus

2 . Achievement Goal Orientations

شدند. در نهایت از ۲۴۰ نفر گروه نمونه، داده‌های مربوط به ۴۶ نفر به دلیل عدم همکاری و ناقص بودن پاسخ‌ها، هم‌چنین تعدادی از آن‌ها نیز به هنگام بررسی مفروضه‌ها و حذف داده‌های پرت از محاسبه خارج و کنار گذاشته شدند. در نهایت نمونه پژوهش به ۱۹۴ نفر تقلیل یافت. از شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار و از آزمون آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای تجزیه و تحلیل استفاده شد.

نتایج

از ۱۹۴ نفر پاسخ دهنده، تعداد ۹۴ نفر در پایه اول و ۱۰۰ نفر در پایه چهارم دبیرستان مشغول به تحصیل بودند. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش در جدول ارائه شده است.

جدول ۱. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. تبحری	۱					
۲. عملکردگرایی	۰/۴۷**	۱				
۳. عملکرد اجتنابی	۰/۰۹	۰/۳۴**	۱			
۴. هویت اطلاعاتی	۰/۵۱**	۰/۲۵**	-۰/۰۲	۱		
۵. هویت هنجاری	۰/۱۹**	۰/۵۶**	۰/۳۱**	۰/۳۳**	۱	
۶. هویت سردرگم/اجتنابی	-۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۱۴	-۰/۱۸*	۰/۰۴	۱

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

طبق نتایج مندرج در جدول ۱، بین جهت‌گیری تبحری با سبک هویت اطلاعاتی ($F=0.51$) و هنجاری ($F=0.19$)، هم‌چنین بین جهت‌گیری عملکردگرایی با سبک هویت اطلاعاتی ($F=0.25$) و هنجاری ($F=0.56$)، و جهت‌گیری عملکرد اجتنابی با سبک هویت هنجاری ($F=0.31$) رابطه مثبت معنادار وجود دارد ($p < 0.01$). بین هیچ‌یک از جهت‌گیری‌های هدف با سبک هویت سردرگم/اجتنابی رابطه معنادار بدست نیامد. به منظور تعیین نقش سبک‌های هویت در پیش‌بینی انواع جهت‌گیری هدف از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲

پیش‌بینی جهت‌گیری پیشرفت بر اساس سبک‌های پردازش هویت: بررسی نقش پایه تحصیلی

آورده شده است.

جدول ۲. نتایج رگرسیون گام به گام انواع جهت‌گیری هدف بر اساس سبک‌های هویت

متغیر ملاک	گام	متغیر پیش‌بین	R	R ²	F	P	b	SE	β	T	p
تبحری	۱	اطلاعاتی	۰/۵۱	۰/۲۵	۶۶/۵۷	۰/۰۰۰۱	۰/۶۶	۰/۰۸	۰/۵۱	۸/۱۶	۰/۰۰۰۱
عملکردگرایی	۱	هنجاری	۰/۵۶	۰/۳۱	۸۷/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۸۷	۰/۰۸	۰/۵۶	۹/۳۴	۰/۰۰۰۱
عملکرد اجتنابی	۱	هنجاری	۰/۳۱	۰/۰۹	۲۱/۱۱	۰/۰۰۰۱	۰/۴۰	۰/۰۸	۰/۳۱	۴/۶۰	۰/۰۰۰۱

طبق جدول ۲ در پیش‌بینی متغیر جهت‌گیری هدف تبحری، تنها متغیر سبک هویت اطلاعاتی وارد معادله رگرسیون شده است. این متغیر به تنهایی ۲۵ درصد از واریانس جهت‌گیری تبحری را تبیین می‌کند. در پیش‌بینی متغیر جهت‌گیری هدف عملکردگرایی، تنها متغیر سبک هویت هنجاری نقش معنادار دارد و ۳۱ درصد از واریانس جهت‌گیری عملکردگرایی را تبیین می‌کند. در پیش‌بینی متغیر جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی نیز متغیر سبک هویت هنجاری ۹ درصد از واریانس جهت‌گیری عملکرد اجتنابی را تبیین می‌کند. به منظور بررسی نقش سال‌های تحصیلی در رابطه سبک‌های هویت با انواع جهت‌گیری هدف رگرسیون چندگانه انجام شد. نتایج این تحلیل‌ها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی انواع جهت‌گیری هدف به تفکیک پایه‌های تحصیلی

متغیر ملاک	پایه تحصیلی	گام	متغیر پیش‌بین	R	R ²	b	β	P
تبحری	اول	۱	هنجاری	۰/۲۸	۰/۰۸	۰/۴۰	۰/۲۸	۰/۰۰۸
		۲	هنجاری	۰/۳۵	۰/۱۰	۰/۳۵	۰/۲۴	۰/۰۲۳
عملکردگرایی	چهارم	۱	اطلاعاتی	۰/۷۰	۰/۴۷	۰/۸۸	۰/۶۹	۰/۰۰۰۱
		۱	هنجاری	۰/۵۷	۰/۳۲	۰/۹۴	۰/۵۷	۰/۰۰۰۱
	چهارم	۱	هنجاری	۰/۵۱	۰/۲۶	۰/۶۷	۰/۵۱	۰/۰۰۰۱
		۲	هنجاری	۰/۵۴	۰/۳۰	۰/۵۶	۰/۴۳	۰/۰۰۰۱
				اطلاعاتی			۰/۲۴	۰/۰۳۷

Vol.4, No.3/137-152					دوره‌ی ۴، شماره‌ی ۳-۱۵۲-۱۳۷			
۰/۰۰۸	۰/۲۸	۰/۴۳	۰/۰۷	۰/۲۸	هنجاری	۱	اول	عملکرد اجتنابی
۰/۰۲	۰/۲۳	۰/۲۴	۰/۰۴	۰/۲۳	هنجاری	۱	چهارم	

یافته‌های جدول ۳ حاکی از آن است که بین دانش‌آموزان پایه‌های تحصیلی اول و چهارم در پیش‌بینی جهت‌گیری هدف تبحری از نظر ورود متغیرها به معادله رگرسیون تفاوت وجود دارد. بدین صورت که در پیش‌بینی جهت‌گیری تبحری در دانش‌آموزان سال چهارم، تنها هویت اطلاعاتی که به تنهایی ۴۷ درصد از واریانس جهت‌گیری تبحری را تبیین می‌کند، وارد معادله رگرسیون شد و در دانش‌آموزان سال اول، در گام اول سبک هویت هنجاری ($R^2=0/08$) و در گام دوم سبک هویت اطلاعاتی نیز وارد معادله شد ($R^2=0/12$). از سویی، در پیش‌بینی جهت‌گیری عملکردگرایی در دانش‌آموزان سال اول، تنها هویت هنجاری که ۳۲ درصد از واریانس جهت‌گیری عملکردگرایی را تبیین می‌کند، و در دانش‌آموزان سال چهارم نیز، ابتدا متغیر هویت هنجاری ($R^2=0/26$) و در گام بعد، متغیر هویت اطلاعاتی هم وارد معادله رگرسیون شد و در این گام ۳۰ درصد از واریانس جهت‌گیری عملکردگرایی تبیین شد. در پیش‌بینی عملکرد اجتنابی، تنها متغیر هویت هنجاری هم در دانش‌آموزان سال اول ($R^2=0/07$) و هم در دانش‌آموزان سال چهارم ($R^2=0/04$) وارد معادله شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه و پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف بر اساس سبک‌های پردازش هویت با در نظر گرفتن پایه‌های تحصیلی دانش‌آموزان بود. یافته‌ها نشان داد که بین سبک هویت اطلاعاتی با جهت‌گیری هدف تبحری، هم‌چنین بین سبک هویت هنجاری با جهت‌گیری هدف عملکردگرایی بیشترین رابطه معنادار وجود دارد. این نتیجه با مبانی نظری (کاپلان و فلام، ۲۰۰۹؛ ۲۰۱۰) هم‌خوانی دارد و با یافته‌های میلنز و فراری (۲۰۱۰) و بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) هم‌سو است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بدون در نظر گرفتن پایه تحصیلی در کل گروه نمونه،

سبک‌های هویت اطلاعاتی پیش‌بینی‌کننده مثبت جهت‌گیری هدف تبحری است. این یافته با نتایج پژوهش‌های میلنر و فراری (۲۰۱۰)، بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) هم‌خوانی دارد. در واقع سبک هویت اطلاعاتی که شامل فرایند اکتشاف بوده با جهت‌گیری تبحری، زیربنای مشابهی داشته و هر دو به طور بالقوه برای رشد و تحول نوجوانان مناسب هستند (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰) و به نوعی شامل احساس نیاز به شناخت همراه با پردازش عمیق، و گشودگی نسبت به عقاید و تجارب جدید می‌شوند (پرز، کاستا و کربی^۱، ۲۰۱۲؛ دیزت^۲، ۲۰۱۱؛ کولی-وهوویک، رانی وی و باجانسکی^۳، ۲۰۰۸؛ برزونسکی، ۲۰۰۸، زوینگ و وبستر^۴، ۲۰۰۴). فلام و کاپلان (۲۰۰۶) پیشنهاد می‌کنند که برای پیشرفت آموزشی دانش‌آموزان می‌توان از طریق تأکید داشتن بر تجارب اکتشافی و خودنگری تأملی آن‌ها، که از ویژگی‌های بارز سبک هویت اطلاعاتی است، موجب ارتقاء جهت‌گیری هدف تبحری شد.

نتایج دیگر این پژوهش حاکی از آن است که در کل گروه، سبک هویت هنجاری پیش‌بینی‌کننده مثبت جهت‌گیری هدف عملکردگرایی است. این یافته با نتایج پژوهش‌های میلنر و فراری (۲۰۱۰) و بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) هم‌سو است. هر دو مفهوم جهت‌گیری هدف عملکردی و سبک هویت بر مبنای تعهد به استانداردهای هنجاری یک گروه مهم هستند. در این راستا، سبک هویت هنجاری روی استانداردهای افراد مهم که بیشتر والدین هستند و جهت‌گیری هدف عملکردی به طور خاص روی توانایی نسبی متمرکز می‌شوند. در هر دو مفهوم، ارزش فرد مشروط به دارا بودن مقادیر بیشتری از استانداردهای موجود است و هر دو چارچوب ذهنی به نوعی به تفسیر موقعیت‌هایی منجر می‌شوند که به طور بالقوه امکان افزایش اعتبار و ارزش دانش‌آموز را به همراه دارند (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰). در واقع، هم در سبک هنجاری و هم در جهت‌گیری

-
- 1 . Perez, Costa & Corbi
  - 2 . Diseth
  - 3 . Kolić-Vehovec, Rončević & Bajšanski
  - 4 . Zweig & Webster

عملکردگرایی افراد به میزان زیادی در جستجوی تایید شدن از سوی دیگران هستند و به این دلیل، خطر کمتری را متحمل شده و انعطاف پذیری کمتری از خود نشان می‌دهند. بنابراین مطابق با مفروضات نظری (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰) می‌توان به نوعی جهت‌گیری هدف عملکردگرایی را به عنوان تظاهر سبک هویت هنجاری در نظر گرفت.

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این بود که جهت‌گیری عملکرد اجتنابی با سبک هنجاری رابطه مثبت و معنادار دارد. این نتیجه با یافته میلر و فراری (۲۰۱۰)، بابائی سنگلجی (۱۳۸۹) و با مبانی نظری (کاپلان و فلام، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰) هم‌خوانی دارد. بر اساس دیدگاه الیوت و مک‌گریگور (۲۰۰۱)، هسته اصلی در جهت‌گیری هدف، رسیدن به شایستگی است که این شایستگی را دارای دو بعد دانسته‌اند. بعد تعریف^۱ که بر اساس استانداردهای مطلق، درون‌فردی و هنجاری در نظر گرفته می‌شود و بعد ارزش‌گذارند^۲ که معرف جهت‌گیری هدف به سمت پیشرفت (عملکردگرایی) یا اجتناب از شکست (عملکرد اجتنابی) است. در واقع در جهت‌گیری عملکرد اجتنابی نیز هسته اصلی همان قیاس اجتماعی و توانایی نسبی است که با تأکید بر اجتناب از ناتوان نگریسته شدن و قضاوت منفی دیگران، نمود می‌یابد (الیوت، ۱۹۹۹؛ الیوت و مک‌گریگور، ۲۰۰۱). در این پژوهش رابطه معنادار سبک هویت سردرگم/اجتنابی با هیچ‌یک از جهت‌گیری‌های هدف مشاهده نشد. در واقع هویت افراد دارای هویت سردرگم/اجتنابی بدون اینکه به ثبات رسیده باشد با تغییر تقاضاهای اجتماع تغییر می‌کند، آن‌ها به آینده و به نتایج فعالیت‌هایشان در درازمدت توجهی نمی‌کنند. این سبک هویتی به علت فقدان تعهد به استانداردهای هنجاری ممکن است با اهداف اجتناب از کار و تکلیف، زیربنای مشترکی داشته باشد (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰).

1 . definition

2 . valence

مطابق با یافته‌های این پژوهش در پایه‌های مختلف تحصیلی اهمیت هریک از سبک‌های هویت برای پیش‌بینی جهت‌گیری‌های تبحری و عملکردگرایی متفاوت با کل گروه دانش‌آموزان بود. بدین صورت که در دانش‌آموزان سال چهارم دبیرستان (پیش‌دانشگاهی) نیز سبک اطلاعاتی پیش‌بینی‌کننده جهت‌گیری هدف تبحری بود (مطابق با نتایج کل گروه) اما در دانش‌آموزان سال اول هم سبک اطلاعاتی و هم سبک هنجاری این جهت‌گیری را پیش‌بینی نمودند با این تفاوت که سهم پیش‌بینی‌کنندگی سبک هنجاری بیشتر از سبک اطلاعاتی بود (مغایر با نتایج کل گروه). هم‌سو با این یافته میلنر و فراری (۲۰۱۰) نیز در پژوهش خود اثر تعاملی بین سبک‌های هویت و سال‌های تحصیلی را روی نمرات جهت‌گیری تبحری معنادار گزارش کردند. این یافته مبنی بر پیش‌بینی‌پذیری جهت‌گیری تبحری بر اساس سبک هنجاری با نتایج پژوهش ذاکری و کهولت (۲۰۰۹، به نقل از بابائی سنگلجی، ۱۳۸۹) هم‌خوانی دارد. از سویی، در پیش‌بینی جهت‌گیری عملکردگرایی در پایه اول تنها سبک هویت هنجاری وارد معادله رگرسیون شد. اما در پایه چهارم ابتدا سبک هویت هنجاری و سپس سبک هویت اطلاعاتی وارد معادله رگرسیون شدند. به طور کلی در تبیین این تفاوت‌ها با توجه به نقش پایه تحصیلی می‌توان به این مسأله تأکید داشت که هر دو دیدگاه جهت‌گیری هدف و سبک‌های هویت بر این عقیده‌اند که افراد در خزانه دانش خود دارای سبک‌ها و جهت‌گیری‌های چندگانه هستند و این زمینه‌ها و شرایط اجتماعی هستند که امکان اتخاذ یک جهت‌گیری خاص را ممکن می‌سازند (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰؛ ۲۰۰۹). در سال‌های نوجوانی نیز یک تغییر تحولی از سمت سردرگمی هویت به سوی دستیابی به هویت دیده می‌شود (واترمن^۱، ۱۹۹۹، ۱۹۸۲؛ به نقل از کاپلان و فلام، ۲۰۱۰)، و مدرسه دانش‌آموزان را با این شانس روبه‌رو می‌کند که حس شایستگی خود را رشد دهند و هم‌چنین آن‌ها را برای ساخت راه حل‌های مختلف و درنظر گرفتن نقاط قوت و ضعف آن راه حل‌ها تشویق کرده، و بدین صورت امکان تأمل روی انواعی از احتمالات جایگزین هویت و جمع‌آوری اطلاعات لازم برای حل موفق

---

1 . Waterman

بحران‌های هویت را فراهم آوردند (کاپلان و فلام، ۲۰۱۰). به نوعی می‌توان این‌گونه تبیین کرد که نوجوانان با گذر زمان در مدرسه و در پایه‌های بالاتر به دلیل کسب تجارب بیشتر، سبک پردازش هویت آن‌ها بیشتر به سمت سبک اطلاعاتی تغییر یافته و در نتیجه در پایه‌های بالاتر نقش این سبک هویت در پیش‌بینی جهت‌گیری تبحری و عملکردگرایی بیشتر می‌شود. سوئنز، بروزنسکی، ونستینکیست، بیرز و گازنز^۱ (۲۰۰۵) معتقدند آن نوع از جهت‌گیری‌های علیتی که افراد در اواخر دوران نوجوانی خود اتخاذ می‌کنند ممکن است نقش مهمی در این مسأله که افراد در این دوران به طور فعال به کشف موضوعات مربوط به هویت خود می‌پردازند، بازی کند. اما در سال‌های پایین‌تر به دلیل اینکه هنوز بیشتر نوجوانان تابع استانداردها و ارزش‌های دیگران هستند قدرت پیش‌بینی سبک هنجاری در این دانش‌آموزان بیشتر دیده می‌شود. هم‌چنین در تبیین تفاوت مشاهده شده بین دانش‌آموزان سال اول و چهارم در پیش‌بینی جهت‌گیری تبحری می‌توان بیان داشت که در هر صورت می‌توان اشتراکاتی بین سبک هنجاری با جهت‌گیری تبحری نیز یافت. به طور مثال، مطابق با نتایج برخی پژوهش‌ها سبک هویت هنجاری نیز مانند سبک اطلاعاتی گرچه در سطحی پایین‌تر از آن، توانایی پیش‌بینی راهبردهای مقابله متمرکز بر مسئله را که از ویژگی‌های افراد دارای جهت‌گیری تبحری است، دارا است (سوئنز، دوریز و گازنز، ۲۰۰۵). در مجموع، یافته‌ها حاکی از نقش تعدیل‌کنندگی پایه تحصیلی در رابطه متغیر سبک‌های هویت و جهت‌گیری اهداف است. به عبارت دیگر در پیش‌بینی جهت‌گیری‌های تبحری و عملکردگرایی نقش بارز سبک هویت اطلاعاتی در دانش‌آموزان سال چهارم و سبک هویت هنجاری در دانش‌آموزان سال اول دبیرستان محسوس است. قابل ذکر است در پیش‌بینی جهت‌گیری عملکرد اجتنابی دانش‌آموزان سال اول و چهارم، تفاوتی با کل گروه دیده نشد و پایه تحصیلی نقش تعدیل‌کنندگی در رابطه سبک‌های هویت با این نوع جهت‌گیری هدف نداشت. میلنر و فراری (۲۰۱۰) نیز در مطالعه خود

1 . Soenens, Berzonsky, Vansteenkist, Beyers & Goossens

در مقایسه نمرات جهت‌گیری تبخری، اثر تعاملی معناداری بین دو عامل سبک‌های هویت و سال‌های تحصیلی بدست آوردند. در کل انتظار می‌رود که دانش‌آموزان سطوح بالاتر به نسبت دانش‌آموزان سطوح پایین‌تر، بیشتر دارای سبک هویت اطلاعاتی باشند (میلنر و فراری، ۲۰۱۰). بروزنسکی و کاک^۱ (۲۰۰۵؛ به نقل از کاپلان و فلام، ۲۰۱۰) دریافتند که سبک شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان سال اول بیشتر به سازگاری آن‌ها در مدرسه مربوط می‌شود. در واقع می‌توان این‌گونه تبیین کرد که دانش‌آموزان سال‌های پایین‌تر، به منظور سازگاری بیشتر با محیط خود اهمیت بیشتری برای دیگران و اطلاعات، معیارها و قضاوت آن‌ها قائل بوده و انگیزه‌های بیرونی برای این افراد در درجه اهمیت بالاتری قرار دارند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که گروه نمونه را دانش‌آموزان دختر تشکیل می‌دهند و از این رو یافته‌های این تحقیق، به پسران دیگری قابل تعمیم نیست. بنابراین انجام پژوهش روی نمونه پسران نیز می‌تواند تعمیم‌پذیری بیشتری را حاصل کند. پیشنهاد می‌شود به دلیل تفاوت در امکانات مدارس، مراکز تحصیلی مناطق و حتی شهرهای مختلف، و اهمیت این موضوع در شکل‌گیری هویت و به کارگیری انواع سبک-های هویت، و نقش آن در جهت‌گیری هدف دانش‌آموزان، این پژوهش در بافت‌های تحصیلی و آموزشی متفاوت مانند آموزشگاه‌های خصوصی، مدارس غیرانتفاعی و مدارس شهرهای مختلف و با حجم نمونه‌های بیشتر نیز انجام گیرد.

References

- بابائی سنگلجی، محسن (۱۳۸۹). *رابطه خودشناسی انسجامی و سبک‌های هویت با جهت‌گیری هدف در دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه مازندران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، چاپ نشده، دانشگاه تهران.
- حجازی، الهه؛ برجعلی لو، سمیه و نقش، زهرا (۱۳۸۸). *رابطه سبک‌های هویت، تعهد هویت و خودکارآمدی تحصیلی: آیا تعهد هویت نقش واسطه‌ای دارد؟ مجله روانشناسی، ۱۳(۴)، ۳۹۰-۳۷۷*.

1 . Berzonsky & Kuk

کارشکی، حسین (۱۳۸۷). نقش اهداف پیشرفت در مؤلفه‌های یادگیری خودتنظیمی. تازه‌های علوم شناختی، ۱۰(۳)، ۲۱-۱۳.

- Babaei Sanglaj, M. (2010). *The Relationship of Integrative self-knowledge and Identity Styles with Goal Orientation in Undergraduate Students at Mazandaran University*. Unpublished Thesis, Tehran University. (Persian).
- Berzonsky, M. D. (2008). Identity formation: The role of identity processing style and cognitive processes. *Personality and Individual Differences*, 44(3), 645–655.
- Crocetti, E., Rubini, M., Berzonsky, M. D., Meeus, W. (2009). Brief report: The Identity Style Inventory e Validation in Italian adolescents and college students. *Journal of Adolescence*, 32(2), 425-433.
- Diseth, Å. (2011). Self-efficacy, goal orientations and learning strategies as mediators between preceding and subsequent academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 21(2), 191–195.
- Doumen, S., Smits, I., Luyckx, K., Duriez, B., Vanhalst, J., Verschueren, K., Goossens L. (2012). Identity and perceived peer relationship quality in emerging adulthood: The mediating role of attachment-related emotions. *Journal of Adolescence*, 35(6), 1417–1425.
- Duriez, B., Luyckx, K., Soenens, B., & Berzonsky, M. (2012). A process-content approach to adolescent identity formation: examining longitudinal associations between identity styles and goal pursuits. *Journal of Personality*, 80(1), 135–161.
- Elliot, A. J. (1999). Approach and avoidance motivation and achievement goals. *Educational psychologist*, 34(3), 169-189.
- Elliot, A. J., & McGregor, H. A. (2001). A 2 × 2 achievement goal framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(3), 501–519.
- Flum, H., & Kaplan, A. (2006). Exploratory orientation as an educational goal. *Educational Psychologist*, 41(2), 99–110.
- Hejazi, E., Borjalilu, S. & Naghsh, Z. (2010). Identity Styles, Identity Commitment and Academic Self-Efficacy: Has Identity Commitment a Mediating Role? *Journal of Psychology*, 13(4), 377-390. (Persian).
- Kaplan, A., Flum, H. (2009). Motivation and Identity: The Relations of Action and Development in Educational Contexts—an Introduction to the Special Issue. *Educational Psychologist*, 44(2), 73-77.
- Kaplan, A., Flum, H. (2010). Achievement goal orientations and identity formation styles. *Educational Research Review*, 5(1), 50–67.
- Karshki, H. (2008). The Role of Achievement Goals on Learning Components of Self-Regulation. *Journal of Cognitive Science News*, 10(3), 13-21. (Persian).
- Kolić-Vehovec, S., Rončević, B., Bajšanski, I. (2008). Motivational components of self-regulated learning and reading strategy use in university students: The role of goal orientation patterns. *Learning and Individual Differences*, 18(1), 108–113.

- Lee, J. Q., McInerney, D. M., Liem, G. A. D., Ortiga, Y. P. (2010). The relationship between future goals and achievement goal orientations: An intrinsic-extrinsic motivation perspective. *Contemporary Educational Psychology*, 35(4), 264-279.
- Midgley, C., Kaplan, A., Middleton, M., and L. Maehr, M., Urdan, T., Hicks Anderman, L., Anderman, E., & Roeser, R. (1998). The Development and Validation of Scales Assessing Students' Achievement Goal Orientations. *Contemporary educational psychology*, 23(2), 113-131.
- Milner, L. A., Ferrari, J. R. (2010). The Role of Goal Orientation in Emerging Adult Identity Processing Styles. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 10(4), 270-283.
- Neumeister, K. L. S. (2004). Factors Influencing the Development of Perfectionism in Gifted College Students. *Gifted Child Quarterly*, 48(4), 259-274.
- Perez, P. M., Costa, C. J.L., and Corbi, R.G. (2012). An Explanatory Model of Academic Achievement based on Aptitudes, Goal Orientations, Self-Concept and Learning Strategies. *The Spanish Journal of Psychology*, 15 (1), 48-60.
- Radosevich, D. J., Allyn, M. R., Yun, S. (2007). Goal Orientation and Goal Setting: Predicting Performance by Integrating Four-Factor Goal Orientation Theory with Goal Setting Processes. *Seoul Journal of Business*, 13(1), 21-47.
- Retelsdorf, J. Butler, R., Streblov, L Schiefele, U. (2010). Teachers' goal orientations for teaching: Associations with instructional practices, interest in teaching, and burnout. *Learning and Instruction*, 20(1), 30-46.
- Soenens, B., Berzonsky, M. D., Vansteenkist, M., Beyers, W., Goossens, L. (2005). Identity Styles and Causality Orientations: In Search of the Motivational Underpinnings of the Identity Exploration Process. *European Journal of Personality*, 19(5), 427-442.
- Soenens, B., Duriez, B., & Goossens, L. (2005). Social-psychological profiles of identity styles: Attitudinal and social-cognitive correlates in late adolescence. *Journal Adolescence*, 28(1), 107-125.
- Verner-Filion, J., & Gaudreau, P. (2010). From perfectionism to academic adjustment: The mediating role of achievement goals. *Personality and Individual Differences*, 49(3), 181-186.
- Wigfield, A., & Cambria, J. (2010). Students' achievement values, goal orientations, and interest: Definitions, development, and relations to achievement outcomes. *Developmental Review*, 30(1), 1-35.
- Zweig, D., & Webster, J. (2004). What are we measuring? An examination of the relationships between the Big-Five personality traits, goal orientation, and performance intentions. *Personality and Individual Differences*, 36(7), 1693-1708.

Estimating achievement goal orientation based on identity processing styles: A study of the role of educational grade

T. Hashemi Nosratabad¹, Sh. Vahedi² & S. Dabiri³

Abstract

Goal orientation and its relevant factors are among the important motivational issues that have special place in education. The aim of the present research was to predict goal orientations based on identity processing styles with regard to students' educational grades. To this end, a sample including 194 female students were selected from among the first and fourth grade students of senior high schools in the fifth district of Tehran, through a multi-step cluster sampling approach. They responded to Achievement Goal Orientation Questionnaire and Identity Style Inventory. The results of stepwise regression analysis showed that regardless of educational grades, information-oriented identity style in predicting mastery goal orientation and normative style in predicting performance-approach and performance-avoidance goals had a positive and significant role, but with regard to students' grades relative to the total group, some difference was observed in the proportion of identity styles in predicting mastery and performance-approach goal orientations. It can indicate the moderating role of grades in the prediction of goal orientations based on identity styles.

Keywords: Goal orientation, identity processing styles, educational grade

---

1 . Associate Professor of psychology, Tabriz University

2 . Associate Professor of educational science, Tabriz University

3 . Corresponding author: PhD student in educational psychology, Tabriz University (sh_dabiri1016@yahoo.com)